

Ese de dóve ori in septemana:

Joi-a si Dominec'a.

Pretiulu de prenumeratiune:pre anu intregu . . . 6 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 3 fl. v. a.
„ patrariu de anu . . . 1 fl. 50 cr.**Pentru Romani'a si strainetate:**pre anu intregu . . . 9 fl. v. a.
„ diumetate de anu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Correspondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina” in Aradu, cancelari'a episcopésca.

Pentru publicatiunile de trei ori, ce contienu cãm 150 de cuvinte (spatiu de 20 sira garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. óra mai sus 5 fl., intielegandu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiulu publicatiuniloru se se anticipe

Fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.**Invitare de prenumeratiune**

la

„LUMINA,”

fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Cu 1. iuliu vechiu deschidemu prenumeratiuni nóue pe semestrulu alu doile alu anului 1873. — Pretiulu abonamentului pre o diumetate de anu e:

Pentru monarchi'a austro-ungurésca 3 fl. v. a.

Pentru Romani'a si strainetate 4. fl. v. a. DD. abonanti sunt rugati a nu intardiá cu tramiterea prenumeratiuniloru.

Din privinti'a economiei si mai marei siguritati recomandãmu in locu de epistóle de prenumeratiune avisurile postali.

In urma sunt rugati DD. prenumeranti vechi, ca sumele restante de pe semestrulu antaiu sè le administreze câtu mai curendu.

Aradu, 13. iunie 1873.

REDACTIUNEA.

PARTE OFICIALE.

Nr. 874.

Epitr. 191.

Cerculariu consistorialu

Catra tóte oficiele protopresviterali de sub Consistoriulu gr. or. romanu alu Aradului.

Cu cerculariulu consistorialu din 4. Februariu 1871. Nr. 165./Epit. 41. s'a fostu dispusu procurarea dateloru necesarie din registrele catastrali ale cartii funduale spre constatarea si necesarminte spre rectificarea titlului de proprietate alu averiloru nemiscatórie bisericesci, parochiale si scolarie din tóte comunele nóstre bisericesci apartienetórie de consistoriulu acest'a; spre ce scopu s'au si trimisu oficieloru protopresviterali formulariulu tabeleloru recerute pe langa instructiuni specialii.

Procurarea acestoru tabele Consistoriulu nostru din acea privintia a fostu ordonat'o, fiindcã sperase: cà respectivele auctoritati de carte funduale se voru invoí a estradá datele necesarie din registre fara tace timbrale si din oficiu.

De orace inse respectivele Tribunale reg. ca auctoritati de carte funduale, — in urmarea recercarileru Consistoriului nostru, ni-au notificatu: cà spre acestu scopu, alte date nu potu estradá „ex officio” de câtu numai estrase formali din protocolulu cartii funduale; si aceste numai pe langa producerea timbrului prescisu de 1 fl., dreptaceea compunerea dispuseloru tabele in asemenea impregiurari acum e cu totulu de prisosu.

Dar' ca totusi se se póta constatá: cum sunt inscrise de presinte in cartea funduala averile nemiscatórie ale bisericeiloru nóstre, buna óra sessiunile parochiali, pamen-

turile intra si estravilane ale bisericeii, scólei sèu parochiei si la casu de lipsa sè se póta face pasii necesari pentru rectificarea celoru defectuosu si dubiosu, inscrise, apoi preste totu, ca fie care comuna bisericésca, se aiba in evidintia starea averiloru sale.

Oficiulu protopresviteralu se indruma ca in câtu dóra pana acum'a in acèsta privintia nu s'a facutu nimic'a, se procure de la auctoritatea cartii funduale, pentru fiescã care comuna bisericésca, estrasele necesarie, si aceste pe langa o consemnare se le astérna aici, de unde dupa luare la cunoscentia, si eventualele dispusetiuni necesarie, se voru retrimite érase spre evidintia in archivulu bisericescu.

Aradu, 16. Iunie 1873.

Din incredintiarea Presantiei Sale
Domnului Episcopu diecesanu:

Andrei Papp,
Protosinccelu.

Nr. 908.

Epitr. 206.

Cerculariu.

La toti protopresviterii districtuali de sub Consistoriulu Aradanu.

Sinodulu nostru eparchialu, tienutu in anulu acest'a, luandu in consideratiune neajunsurile materiali a le poporului dreptredintiosu: la propunerea Consistoriului nostru diecesanu, a binevoitu prin conclusulu din 18/30. Aprile a. c. Nr. 65. a enunciá: ca contributiunea de 3 cr. de sufletu destinata pe sém'a fondului generalu diecesanu pe anulu administrativu 1873/74 se nu se mai eiectedie, sperandu sinodulu cumca ofertele binevoitórie ale credintiosiloru voru fi mai multe, si asia scaderea causata prin neeiectarea numitei contributiuni, se va supliní.

Dispusetiunea acést'a Pr. Ta. a vei notificá tuturoru oficieloru parochiali din submanuatulu tractu cu indrumare: ca la ocasiunea prossimului sinodu parochialu, se o publici poporului spre scire, indemnandulu la contribuirea oblate loru dupã bunavointia pe sém'a fondului generalu diecesanu, alu carui'a scopu salutaru s'a facutu dejã cunoscutu prin pastoralulu archierescu publicatu la timpulu seu. —

Unele epitropii parochiale au adunatu si in anii trecuti asemenea oblate benevole prin purtarea unui tassu deschilinitu la ocasiunea serbatoriloru mai insemnate, si de la atari comune bisericesci in decursulu anului au intratu asia dicendu mai mari sume din oblate binefactórie, de câtu ce a fostu sum'a contributiunei eiectate, dreptaceea ar' fi de doritu si dóra mai cu scopu: ca asemenea modalitate sè se introduca pretutindene, ce se si recomanda tuturoru epitropieloru parochiali. —

De sine se intielege: cà despre astfelu de oblate e de e se portá o consemnare separata câtu de simpla, adeca intocmai cum sunt cele despre tassurile clericali si

preparandiali; apoi concernintele parochu localu va avé controla asupr'a manipularii si administrarii venituriloru din tassuri, care totdeun'a cu finea semestrului anuallu pe langa consemnarea susatinsa voru fi de a se administrá aicia prin concernintele protopresviteru.

Totodata Pr. Ta nu vei intrelassá dupa racolta, (secerisii) colo pe tómná, încátu giurstarile materiali ale poporului nostru voru fi mai favorabili —, a nisui ca restantiele contributiunei de 3. cr. din anii trecuti dupa putintia si prin o modalitate bine chipsuita si corespundiatórie succesivminte se se incassedié ca apoi la timpulu seu se le administredi aicia la fondulu generalu diecesanu.

Aradu, 16. iuniu 1873.

Din incredintiarea Prasantie Sale
Domnului Episcopu diecesanu:

Andreiu Papp,
Protosințel.

PARTE NEOFICIALE

Esclentia Sea, Inaltu Preasantitulu Domnu Archiepiscopu si Mitropolitulu alu Romaniloru greco-orientali din Transilvani'a si Ungari'a,

Andreiu Baronu de Siagun'a,

Consiliariu intimu actuale de statu alu Maiestatiei Selescesarea si regie, Cavaleru alu crucei mari a Ordinului cesaro-austriacu Leopoldinu si alu Corónei de feru class'a I., Membru alu Casei de susu ungaro-regie, Memrbu fundatoru alu Asociatiunei transilvane pentru liter. si cultur'a poporului rom., Membru fundatoru alu Museului nationalu din Clusiu, Membru onorariu alu Reuniunei pentru cunoscinti'a tierei, Membru onor. alu Reuniunei pentru sciintiele naturali din tiéra, Patronu alu Reuniunei Sodaliloru romani din Sibiu scl. scl.

provediutu cu SS. Misterie ale bisericeii sele, Sambata in 16/28. Iuniu 1875. la 6 óre sér'a dupa o bóla indelungata si grea (Hypertrophia et dilatatio cordis:) in etate de 65 ani a incheiatu viét'a sea cea devotata serviciului p. n. tronu, patriei bisericeii si natiunei sele.

Vicariulu archiepiscopescu, Archimandritulu Nicolau Pope'a, in numele Consistoriului archidiecesanu, cu cea mai profunda dorere aduce acésta intemplare trista la cunoscinti'a publica.

Conductulu funebrele, conformu dispositiunei testamentarie va urmá Mercuri in 20. Iuniu (2. Iuliu) diminéti'a la 9 óre, plecandu din resiedinti'a mitropolitana spre Resinariu, unde ajungendu sicriulu se va depune in biseric'a cea mare de acolo, ear immormentarea se va face Joi in 21. Iuniu (3. Iuliu) diminéti'a la 9 óre, dupa care sicriulu se va depune in cript'a pregatita spre scopulu acest'a.

Parastasulu se va celebrá Sambata diminéti'a la 9 óre in biseric'a parochiale din cetate.

Sibiu in 19. Iunie 1873.

Program'a

Immormentarei remasitiiloru pamentesci ale Esclentiei Sale Prasantitului Parinte Andreiu Baronu de Siagun'a Archiepiscopulu Ardélului si Metropolitulu Romaniloru gr. or. din Ungari'a si Transilvani'a, conformu dispusetiuniloru testamentarie facute findu in viétia de Reposatulu,

1. Luni in 18/30 Iuniu la 9 óre diminéti'a se espunu remasitiile pamentesci ale Reposatului Archieppu si Metropolitulu in resiedinti'a metropolitana; intrarea va fi pre scar'a din dreptu si esirea pre cea dinainte.

2. Mercuri 20 Iuniu (2 Iuliu) la 9 óre diminéti'a se va seversá in resiedinti'a servitiulu dumnedieescu dupa asiedimentulu celu micu si indata dupa acést'a se radica remasitiile si se conducu in ordinea urmatória:

- a) Unu clericu imbracatu in stichariu negru premerge conductulu purtându crucea cea mare négra;
- b) urmédia apoi clericii si pedagogii câte 4 in rendu, cu profesorii lor;
- c) poporulu credinciosu câte 4 in rendu;
- d) preotimea nóstra câte 4 in rendu;
- e) crucea cea dela mormentu purtata de unu clericu imbracatu in stichariu negru;
- f) corulu cantaretiloru;
- g) doi clerici in stichare negre portandu lumini;
- h) Spiritualulu P. Germanu imbracatu cu felonu negru, ca preotu ingropatoriu;
- i) carulu funebralu cu cosciugulu;
- k) personalulu Consistoriului archidiecesanu plenariu si óspetiá dupa categori'a lor.

l) conductulu va plecá dela resiedinti'a pre strad'a macelariloru in josu preste piétia mare si strad'a Cisnadiiei.

3. Conductulu va petrece astfelu remasitiile pana la magazinele militari spre Resinari, déca va fi tempu frumosu; iéra de nu, numai pana la casarm'a cea mare.

4. Disolvendu-se conductulu remasitiile se strapórtá la Resinari, unde se voru espune in biseri'a cea mare de acolo.

5. In aceesi di sér'a priveghiare in biseric'a cea mare din Resinari.

6. Joi in 21 Iuniu (3 Iuliu) la 9 óre diminéti'a se va celebrá St'a Liturgia in aceesi biseric'a si se va seversá immormentarea.

Sabiiu, 18 Iuniu 1873.

Consistoriulu archidiecesanu plenariu.

Morbulu si órele ultime.

Morbulu scumpului si nepretiuitului repausatu, a Archipastoriului nostru este de tempu indelungatu. Fusera doi ani in primavéra acestui anu de candu a inceputu a patimí de nadusiéla in peptu si insomnia. Inse de atunci incóci au inai fostu si momente, in cari sperantiele nóstre creseau, pentruca avuramu fericirea de a vedé pre Esclenti'a Sea, acum intru fericirea adormitulu, mai usiuranduse de morbu. Acum inse de vre-o nóue luni incóce morbulu a inceputu a deveni iérasii mai insufletoriu de grigia, a inceputu a ingreună suferintiele fara de vre-o intrerumpere, din care cauza s'a si consultatu diferiti medici din diverse párti, precum pre langa cei de aici din locu, altii din Pest'a, din alte párti ale Ungariei si din Brasiovu. Morbulu inse cu tóte aceste din di in di devenia totu mai amenintatoriu.

Inca candu se ivi primulu atacu alu morbului, Esclenti'a Sea inaltulu repausatu pregatí ca unu parinte bunu si intieleptu, dupa cum dice Sirachu prin dispusetiuni testamentarie cele ce au a se fece pentru casulu celu neasceptatu si acum totusi in modu asia de supriindietoriu sositu alu mortiei sele si asia in liniscea si resignatiunea cea mai esemplaria si intru tóte corespondietória marimei sele spirituali asceptá finitulu, despre care fiii sei sufletesci nu poteau nici se cugete, fara de a versá isvóra de lacrimi, nutrindu acea sperantia, ca atotu poterniculu Ddieu va

prelungi inca firulu unei vieti atatu de scumpe tronului, bisericeii, natiunei si patriei nostre.

Dara astfelu a fostu scrisu in cartea sortiei nostre! Sambata in 16 Iuniu pre la 3 ore dupa amedi morbulu s'a aretatu mai greu ca ori candu alta data. Fiii sei sufletesci de aici din locu aflandu despre acest'a impregiurare trista au alergatu din tote partile. Escelenti'a Sea de-si in ajunulu orei supreme era cu tota presentia spiritului, dede sfaturi parintesci celoru celu incungiurau, dara . . . . dupa 5 ore intra agoni'a mortii, carea se manifesta prin respirare grea si cu intervaluri durá mai bine de o jumatate de ora. Deodata se liniscesce. Era liniscea eterna. Unu suspinu generale isbucni din pepturile tuturor celoru ce stau in giurulu asternutului seu si riuri de lacrimi inundau fetiele tuturoru. Durerea si iera durerea cuprinse inimile tuturoru.

Dupa ce dedura toti tributulu lacremiloru, membrii consistoriului plenariu ce fura mai dinainte designati conformu §-lui 136 din statutulu organicu cautara a-si implini durerós'a loru datorintia. Indata dupa acest'a se intrunira in o siedintia si espedara la vre-o sieptedeci telegrame in tote partile, mai tardiu desfacura testamentulu, lu cetira cu atentiune si conformu acelu incepura se pregetesca cele de lipsa spre inmormentare.

„Telegrafulu romanu.“

MEMORANDULU //

Sinodulu eparchialu gr. or. aradanu catra Ministrulu r. u. de cultu si invetiamentu.

Escelentia!

Domnule Ministre reg. Ungurescu!

La sinodulu eparchiei gr. or. a Aradului, ce s'a conchiamatu legalminte pre di'a de 15/27. aprile a. c. in Aradu, Consistoriulu aradanu au asternutu multu stimatulu rescriptu alu Escelentiei Tale, emisu la 22 februaru a. c. sub Nr. 1., in care, intru interesulu generalu alu instructiunei publice din patria, ai binevoitu se accentuezi pusetiunea patriotica, ce Escelenti'a Ta, ca ministru reg. ung. de cultu si de invetiamentu, ocupi facia cu institutiunea de scoli confessionale poporale si de institute de invetiamentu confessionale.

Sinodulu eparchialu, salutandu cu bucuria sincera si cu multiamire acelu sentiementu patrioticu alu Escelentiei Tale si acea direptiune, basata pe ratiunea de statu, caror'a, intru interesulu desvoltarii libere a scóloru confesionali si spre inaintarea generala a educatiunei poporale, ai binevoitu se li dai spresiune in inaltulu rescriptu pominitu, — in siedinti'a sa publica din 22 aprile (4 maju) a. c. prin hotarirea ce au adus'o sub Nr. 197., mi-a incredintiatu mie, casi presiedintelui legalu alu sinodului, ca acea sincera bucuria a sinodului si acea multiamire, ce le-au produsu dechiaratiunile cuprinse in rescriptulu Escelentiei Tale, se le duc la nalt'a cunoscintia a Escelentiei Tale in numele sinodului eparchialu, pre langa esprimerea recunoscintiei si a multiamirii, si totodata se asternu Escelentiei Tale acele greutati si defecte, cari, intre relatiunile faptice de astadi, impedece desvoltarea si aventarea ce le dorimu de la instructiunea poporala confesionala; — si acele recerintie cari, daca se vor realisa, vor da garantia intru interesulu invetiamentului popularu pentru ajungerea scopului ce-lu doresci si Escelenti'a Ta.

Pre candu potu fi fericitu ca in numele sinodului nostru eparchialu se esprimu Escelentiei Tale bucuria nostra patriotica si recunoscintia multiamitória, — asigurandu-Te pre Escelenti'a Ta despre acelu sentiementu sinceru alu sinodului nostru eparchialu, ca pre terenulu educatiunei poporale si a invetiamentului publicu, ajungerea scopului ce-lu doresci Escelenti'a Ta, este asideria cea mai ferbinte dorintia a sinodului nostru eparchialu si a tuturoru credinciosiloru bisericeii nostre, — intru interesulu realisarii scopului mare ce-lu dorimu in comunu, ni-tienemu de o detorintia patriotica a face urmatóri'a representatiune, si cu stima a cere pentru ea multu stimat'a atentiune a Escelentiei Tale.

O facemu acésta representatiune a nostra din effuinti'a acelei increderi sincere si cu acele sperantie in venitoriu, ce le-au sternitu in noi principiile frumóse si liberali, espresse de Escelenti'a Ta; — din acea comuniune de interese, sentita reciproca-

mente, in carea dorintiele innaltului guvernulu pentru naintarea luminarii si a prosperitatei se intelnescu cu ale bisericeii nostre si ale sinodului ei; — si in aceea credintia, isvorita din incedere si din comuniunea de interese, ca, sinceritatea dechiaratiunei nostre va gasi sinceritate, si incederea nostra va gasi incedere la innaltulu guvernulu, credemu si speramu cumca vom fi ascultati, cumca zelulu si nisuintiele nostre pentru caus'a instructiunei poporului vor ave parte la naltulu guvernulu de spriginire cu eficacitate si equitate.

Innainte de tote, in numele sinodului nostru eparchialu, dorimu se Te asiguramu pre Escelenti'a Ta despre aceea ca, pre catu pote o dechiaratiune sincera si seriós'a, venita de la loculu competente — inca nainte de realisarea promissiuiloru si de intrevinerea faptelor ce se ascépta — se delatureze acele scrupule si acele temeri, cari au isvoritu din o pusetiune ce se crede ca e contraria cu dechiaratiunea ce am dobanditu, — dechiaratiunea patriotica, seriós'a si sincera a Escelentiei Tale in mare parte a si delaturatu credinti'a respandita despre intentiunea de a preface scólele nostre confessionali in scóle comunale si temerea confessionala ce s'au nascutu din acea credintia, — si acum ca acésta temere are se incete, credemu si speramu ca acea dorintia espresa a Escelentiei Tale — ca acea pedeca, ce stá in calea desvoltarii causei de instructiune poporala, se se delature definitivu, si cu incetarea ei, caus'a se se desvólte pacicu si repede — in eparchi'a nostra inca acum se pote considerá de realisabila.

Daca ici colia s'au nascutu temere confessionala de la facearea legii de instructiune si din ans'a esecutarii acelei legi, aceea defeliu nu s'au escatu din lips'a de respectu catra lege, si nici s'au escatu numai din amagirea ce privesce intentiunea straformarii scóloru confesionali, ci mai vertosu intentiunea si purtarea confesiuiloru intru interesulu sustienirii scóloru loru, este resultatulu conceptelor smintite nutrite mare parte de factorii de pana acum ai puterii publice, este resultatulu alu procedurii ce au esserceatu facia cu confesiuile si noi am sentit'o de vatamatória, — in fine se pote atribui si acelei consciintie si convingeri a confesiuinei nostra a lungulu seceloru administrandu insasi invetiamentulu poporalu si in scólele nostre instructiunea in sciintia conducend'o impreunata cu instructiune in religiune, si fiindu in aceea convingere cumca pe terenulu invetiamentului popularu prin sustienerea scóloru nostre, nu putienu servitiu a facutu statutului si face si pana in di'a de astadi, confesiuinea nostra a crediutu si crede cumca prin sustienerea si mai de parte a scóloru nostre si prin educarea poporului nostru spre binele atatu bisericeii nostre catu si alu patriei, de o parte vom face si mai departe servitiu patriotice, pre candu de alta parte si statului i crutiámu sarcine mari, ce de almintre ar fi neincunjurabile; — purcediendu din acésta credintia si convingere a nostra, credemu cu securitate cumca innaltulu guvernulu si legelatiunea, acelu putienu sacrificiu, ce prosperabilitatea scóloru nostre poporali ilu pretinde preste putintiele nostre proprie materiali, nu-lu va denegá, si pro organele nostre scolare le va spriginu intru a pute efectui dispusetiunile loru, cu unu cuventu: va dá confesiuinei nostre spriginulu necessariu moralu si materialu; — servitiile ce le-am facutu pana acum'a pe terenulu educatiunei poporului, le vom pute inca mai perfectiunu, si preste totu desvoltandu scólele nostre conformu recerintieloru legii, vom fi in stare inca in mai mare mesura a suplini problem'a ce o are statulu in privinti'a educatiunei.

Deci ca se se ajunga scopulu sublimu alu instructiunei publice, si ca straduintiele si nisuintiele nostre crestinesci si patriotice, indreptate spre ajungerea acelu scopu, se póta ave si rezultate practice, socotimu de lipsa ca se descoperimu Escelentiei Tale in sinceritate si fora de resarva acele greutati si pedece, cari impedece desvoltarea scóloru nostre confessionale si putinti'a de a le straformá conformu recerintieloru legii, si aducendu-le acestea la cunoscintia, se Te rugamu cu stima deplina pre Escelenti'a Ta, ca innalt'a si eficacea influinti'a ce o ai, se binevoiesci a o folosi spre aceea, ca acele greutati si pedeci se se vindece, se se delature, prin dispusetiuni corespundietórie ce cadu atatu in suer'a de activitate a legelatiunei catu si in a organeloru administratiunei publice.

Pedecile cari ingreuna si oprescu desvoltarea si perfectiunarea scóloru nostre confessionale, se manifestá mai vertosu in doue directiuni; si a nume:

in unele dispusetiuni vitrige ale legii pentru invetiamentulu publicu, cari se referescu la scólele confessionale, — respective se manifestá in lips'a de atari dispusetiuni ale legii, cari ar pute se servésca intru a nutri vieti'a si desvoltarea scóloru confessionale; si in aceea lipsa a deoblegarii oficiali pentru comune si organe ale administratiunei, de dupa carea acele se fie deoblegate a ajutá efeptuirea séu in casu de lipsa a si esecutá

ordinatiunile autoritatilor si ale organelor de scola confessionale autoritatilor si organelor de scola confessionali cari se referescu la scóle.

Cu adeveratu, articolul de lege 38. din 1868. a lasatu confessiunilor libertatea in privinti'a sustinerii scóloru loru si in privinti'a infiintării de scóle noue, inse prin lege nu li s'a datu totodata acelu spriginu moralu si facticu din partea administratiunei publice de statu, prin a caruia influinta si contribuire ar fi cu putintia sustinerea scóloru confessionali, redicarea de scóle noue, si preste totu desvoltarea si innaintarea loru, si a nume: pre candu pentru infiintarea si desvoltarea scóloru comunali, prin intregulu spiritu alu legii, administratiunea statului si comunele politice pretotindenia sunt deobligate, — pentru sustinerea si desvoltarea scóloru confessionali nu este nicáiri nici unu §, prin care comun'a politica s'ar deobligá spre aceea, ca pre autoritatea de scóla confessionala se o spriginésca in cauza scolara, si respective ca despusetiunile scolare si recercarile autoritatii confessionali comun'a politica se fie indetorata a le si essecutá.

Acestu defectu a causatu si mai causéza inca si astadi la cea mai mare parte a autoritatilor administratiunei publice ceea pricepere smintita si — spre impiedecarea innaintării causei invetiamentului nostru publicu — ceea conduita oficiala, de dupa carea acele autoritati nu numai cá nu spriginescu pre autoritatile confessionali intru a li dá mana de ajutoriu la essecutarea despusetiunilor intru interesulu invetiamentului, ci nu aréta nici o interesare pentru caus'a scóloru confessionali, ma inca in multe casuri le considera pre scólele confessionale de contrarie causei invetiamentului publicu poporalu si de impiedecátorie pentru educatiunea poporului, au doveditu sentieminte inimice pentru scólele noastre confessionali si-ni au denegatu nóa spriginulu moralu si autoritativu de care aveamu lipsa pentru imbunetatierea scóloru noastre.

Defectulu legii in acésta privintia forméza ceea suprema necesitate, fora de carea zelulu si activitatea autoritatilor confessionali de scóla pentru educatiunea poporului si pentru invetiamentulu publicu nu potu avé rezultatulu doritu fora de carea nu póte resultá ceea dorintia, espresa si de Escelinti'a Ta, ca scólele noastre se devina intr'o stare deplinu corespundietória legiloru; — si pre acésta basa esprimemu ceea convingere a nóstra cumca pana atunci, pana candu nu se va suplini acelu defectu alu legii, desvoltarea scóloru noastre si realizarea innaintării loru, nu va depinde de la activitatea si zelulu patrioticu alu bisericeii noastre si alu autoritatilor noastre scolare, — ci numai de la sentiementulu de buna vointia alu poporului nostru si alu credinciosiloru bisericeii noastre, — care sentiementu nu este inca desvoltatu in stratele mai de jos ale poporului nostru, din cauza cá lipsesce desvoltarea de cultura, si acésta lipsa este effuinti'a negligintiei provenite din relatiunile trecutulu, — si va depinde numai de la sentiementulu de detorintia desvoltatu mai multu séu mai putienu si de la calitatea nisuintieloru loru in caus'a de invetiamentu: — deci daca ajungerea scopului celui mare pentru innaintarea educatiunei generali a poporului o vom acceptá numai de la sentiementulu de detorintia ce s'au desvoltatu séu va se se desvólte in poporu si in singurateci, si o vom acceptá numai de la straduintiele ce au se se stirnésca intr'ensii pentru caus'a de invetiamentu, atunci realizarea acelu scopu mare va cadé inca departe in viitoriu, pentru cá bisericea nóstra desí intrebuintéza tóta influinti'a sa si tóta puterea sa morala ca in credinciosi se stirnésca straduinti'a si sentiementulu de detorintia, si desí nu se póte negá cumca interesarea in caus'a scolara si dorulu de activitate se manifestéza in poporulu nostru destulu de evidentu si se desvólta din di in di; dar considerandu omissiunile secularie ale trecutulu, pentru cari interesulu patriei si alu natiunei nu potu permite o acceptare lunga si paciinte pre acestu terrenu — si sinodulu eparchiei noastre este de ceea parere si affa de lipsa aplicarea legii de obligamentu pre terrenulu invetiamentului, pre bas'a caruia principiu de obligamentu este asiediata legea invetiamentului nostru publicu.

(Va urmá.)

De pe malulu *Crisiului repede* Iuniu 1873.

Domnule Redactoru!

Déca programulu „Luminci“ este celu espusu in fruntea ei, adeca *lumin'a*, atunci — ca unui'a ei iubescu *Lumin'a* si urescu intunereculu — ospitalitatea colóneloru ei nu m' se póte denegá for' se nu devina in contrastu cu insusi programulu. *)

*) Moral'a si detorintia ni este a. propagá *lumin'a* si adeverulu in dep-lin'a curatienia, fara partialitate pentru persóne ori corporatiuni. Cu atât'a mai vertosu dámu locu acestei corespondentie, cá lumea ne considera de preocupati

Ne amu fostu dedatu a crede, cá dela inaugurarea erei constitutionale, abuserile si anomaliele vor fi disparendu de pe terenulu administratiunei bisericesci! dar' amaru ne amu insielatu vediendu cá „Statutul organicu“ servesce unor'a de manteu'a sub care successive continua abuserile de dreptu si constitutiune! Firesce, acést'a se intempla mai alesu pre unde poporulu nu s'a desceptatu pre deplinu. Tienutul nostru precátu de romanticu si pitorescu pre atátu de sterilu — este locuitu de unu poporu blandu, cu frie'a lui Ddieu, pre care seraci'a si pana adi lu tiene in intunereculu nesciintiei. Reulu se maresce si prin impregiurarea trista, cá preotii inteligenti mai preste totu lipsescu si inca Ddieu scie candu lucrulu se va întorce mai spre bine, déca trebile vor merge totu dupa calapodulu de pana aci.

M'a suprinsu fórté nisuinti'a unoru sinodalnici de a nimici decisulu referitoriu la calificatiunea teologiloru, pentru cá in atare nisuintia nu vedu decátu multirea seraciei nóstre materiale si spirituale, de carea amu doritu si dorimu se scapámu odata. Dar' cum vom propási fora preoti invetiati? Si cum vom avea preoti invetiati déca inpucinandu-se numerulu preotiloru nu vom imbunatatí starea loru materiala prin posibil'a reducere a parochieloru?

Tocmai de n'ar fi suficientu numerulu teologiloru**) pentru deplinirea parochieloru vacante, Venerabilulu Sinodu ar' trebui se profiteze de ocaziune ordinandu numai de cátu posibil'a reduciune in respectivele parochii vacante.

Nu teologii ni lipsescu, ci ni lipsesce o administratiune buna si consciintiósa in cercurile protopopesci. Acést'a o dicu nu fora temeiu. Sciu in diecesa aproape la 30 teologi fora parochii. Este insa actu constitutionalu ca deplinirea parochieloru se se efectuéscá pe calea concursuala, precum acést'a o prescrie si „Statutul.“ Atari disopsetiuni la noi nu-su decátu nesce formalitati. Concursese nu se deschidu neci candu pana a nu se infacisiá compe-tintii naintea Domniloru protopopi cu multe instalari si promisiuni, care cei mai multi sunt siliti a le face cáci la din contra concursese nu se deschidu sub feliu si feliu de preteste.

Mi se póte obiectiuná, cá nu dela arbitriulu protopopiloru depindu atari cestiuni. Da asia ar trebui se fia; ci poporulu inca nu-si cunosce bine drepturile sale „protopopulu nu ni dá popa“ dice elu si adi in viéti'a constitutionalu. Nu esageritu nemicu candu afirmu acést'a. Spuna cei ce a vediutu si patitu déca nu e asia?

Barbatii nostri inteligenti si mai alesu Dnii protopopii ar trebui se cerce modulu de a ajutorá si a atrage pre teologii harnici, nu ai apasá si instrainá dela carier'a loru prin procedurile necorecte si condannabile, déca intru adeveru voiescu binele poporului credintiosu.

In dilele din urma trei dintre cei mai buni teologi***) absoluti de douoi si trei ani, depuserá esamenulu notarialu alegandu-si astfelu alta cariera, cáci bagséma constitutiunea magiara li e mai favorabila decátu a nóstra cea bisericesca reu practisata decatra unele persóne ce stau in fruntea administratiunei subalterne. La noi Dnii protopopi — onóre esceptiuniloru — neci se misca din locu pana bietulu teologu calicu nu-lu va asigurá de spese, preferindu mai bucuosu interesulu propriu binelui comunu alu poporului nostru multu cercatu.

Despre altele inconveniente neci amintescu de asta data, cáci si asia multi me vor osandí; dar sum liniscitu, cá n'am calumniatu ci am spusu numai adeverulu francu. Am fostu si sum omulu clerului, dar peccatulu fia din ori care parte lu-voiu combata totudeuna, din contra voiu apretiui virtutea in ori si cine. Cea ce dorescu este, ca Venerabilu Consistoriu se faca pucina controla asupra lucrurilor de pe terenulu administratiunei protopresviterale, ca legea si constitutiunea bisericeii noastre se nu sufere scirbire. —

Crisianulu.

pentru cleru. Noi inse provocariloru pripite si nedemne de noi vomu respunde in locu de polemia cu logic'a fapteloru, de câte-ori ni se va dá ocaziune binevenita. Respectamu mai pe sus de tóte principiulu discussiunei libere din ori ce parte; dreptu aceea, cui nu-i place ce au scrisu DD. *Slavicu, Cion'a* s. c. l. binevoiesca a discutá din punctulu seu de vedere contrariu asup'a lucrului, i stámu la dispusetiune; éra de nu, i-recomendamu si noi cu on. Red. a „Albinei“ a ceti ce scriu alii, dar a cugelá si lucrá precum i spune propri'a convictiune.

Noi voimu enra radicala carea inse nu e posibila déca ca medici ni vomu astupá urechile de lamentarile acelor bolnavi, cari din intemplanu nu prospiciéza dupa gustulu nostru.

Red.

**) care impregiurare serví de basa la staruinti'a de a nimici decisulu din 1870. nr. prot. 105.

***) Ioanu Roxinu, Corneliu Porumbu si Solomonu Mangr'a.